

STATUS PR. 1.4.2018

PROJEKT BI-STAND TIL ODSHERREDS NATUR

Den 25. januar 2017 sendte Grønt Råd, Odsherred Kommune, en ansøgning til 15.juni-fonden om "Bi-stand til Odsherreds natur" med et budget på 307.000 og en projektperiode fra 1. april 2017 til 31. marts 2019. Vi fik bevilget hele beløbet den 3. maj 2017.

Vi sendte også ansøgningen til Friluftsrådet, som den 24.maj bevilgede os 30.000 kr. Endelig søgte vi en lokal Odsherred-pulje, nemlig Lokaldemokratipuljen og fik 10.000 til et arrangement, der skal oplyse og bylaugene/lokalsamfundene i Odsherred om kampagnen og give inspiration til at medvirke heri.

Arbejdsgruppen bag projektet, som i dag kalder sig Odsherreds Bi-gruppe, har siden nedsættelsen under Grønt Råd afholdt i alt 14 møder + 1 samarbejdsrunde med tilknyttede interessenter. Gruppens arbejde har desuden været på dagsordenen på i alt 7 Grønt Råd-møder.

Arbejdsgruppen er udover de medlemmer, der blev nævnt i ansøgningen, siden blevet suppleret med Tine Mortunach, have- og parkingeniør. Desuden har Berit Jacobsen, der har givet tilbud på at redigere/designe det afsluttende erfaringshæfte, deltaget i flere af møderne.

AREALTYPE SKEMAET

Arbejdsgruppens første indsats var at udarbejde et skema over areal typer og for hver af disse angive ejere/forvaltere, mulige tiltag og handlingsforslag. Oversigten (se bilag) blev brugt som grundlag for ansøgningen og udpegningen af målgrupper. De tre målgrupper, vi har fokuseret på, er hhv. landmænd, institutioner og haveejere, se nedenfor. Men vi har løbende udviklet på skemaet, fx da et medlem i gruppen i anden sammenhæng fik gennemført et forslag om at skabe mere liv i kommunens rundkørsler, sådan at der også på denne "arealtype" nu er tænkt bi-venligt. Vi vil anbefale udarbejdelsen af et sådant skema som et godt udgangspunkt og arbejdsredskab for et lokalt naturprojekt som vores.

LANDBRUGS JORD

Vi nåede ikke som planlagt at organisere landmændene i Odsherred til at så striber med bi-venlige planter foråret 2017, bl.a. da svaret på vores ansøgning kom for sent i forhold til indkøb af frø. Vi købte dog, på forventet efterbevilling, et mindre parti frø hjem, så vi dog forsøgsvis kunne komme i gang. Frøene blev sået som blomsterstribe på en mark, hvilket har afstedkommet mange begejstrede kommentarer og blev omtalt i en artikel i den lokale presse, se Nordvestnyt 20.juli 2017: "Blomster til bier". Der var fremvisning på marken den 1. august 2017. Frøene blev endvidere brugt af Geoparken i forbindelse med etablering af læhegn på Geoparkens besøgsmark v/Fårevejle, der blev taget i brug i 2017.

Vi har haft en del diskussioner i forhold til at finde den eller de rette frøblanding(er), herunder om det bør være etårige eller flerårige planter. Frøblanding skal dels passe til klima og jordbundsforhold, dels være praktisk anvendelig ift. landbrugsdriften og dens støtteordninger og dels tilgodese biernes levevis mest muligt. Vi ved, at mange af vore partnerorganisationer arbejder med den samme udfordring, og det ser ud til, at der er ved at komme nye og til formålet mere egnede frøblandinger på markedet. Vi holder tæt øje med udviklingen. Vi er desuden opmærksomme på, at der ikke kun skal skabes gode

fourageringsmuligheder for bierne, men også gode levesteder i nærheden, fx i form af levende hegn, halmrundballer, stensætninger, kvasbunker mv.

Vi har et godt samarbejde med Odsherred Landboforening, der har skrevet ud til alle medlemmer for at gøre opmærksom på muligheden for at så bi-venlige striber/pletter på brakmarker/randzoner, der så kan fungere som de lovpligtige miljøfokusområder.

Planlagt: Odsherred Landboforening koordinerer såning af bi-venlige blomster foråret 2018. I skrivende stund har 8 landmænd meldt sig som aftagere af frø til i alt 6-7 ha. blomsterstriber/pletter. Der er en forventning om, at der kommer endnu flere. Der sørges for, at også økologiske landmænd vil kunne gøre brug af frøblanding. Interesserede kan melde sig til hos Landboforeningen, der så tilbyder landmændene frø fra midlerne fra 15. juni-fonden, men dog således, at de skal betale 25 % af pålydende værdi, for at sikre ejerskab til projektet. De indkomne penge tænkes brugt til indsatsen, fx til koordinering af såningen eller til yderligere indkøb af frø. Vi indkøber kun frø til denne sæson for at gøre os erfaringer med blandingen og andre forhold – tanken er at fortsætte med tiltaget næste år, så vi kan justere tiltaget ud fra de indhøstede erfaringer og forhåbentlig endnu flere får lyst til at medvirke.

Landboforeningen har sørget for, at der bliver massiv omtale i pressen af tiltaget. Der er endvidere planer om at arrangere markvandring på (nogle af) de implicerede landbrug, når blomsterne er vokset op, samt en vandring på et landbrug ved Anneberg Stræde, der har etableret levende hegn. Vi er opmærksomme på læhegnordningen af 23.1.2017, der giver mulighed for tilskud til etablering af læhegn.

INSTITUTIONSAREALER

Det lykkedes os i foråret 2017 at få bestilt og leveret en samling plantekasser tilsået med bi-venlige urter, som vi har tilbudt alle skoler, børnehaver og andre institutioner i Odsherred. Vi fik en aftale med Odsherred Naturskole om at de ville køre plantekasserne ud med tilhørende instruktion. Dette skulle egentlig være startet op allerede i foråret 2017, og vi havde indkøbt urter der passede dertil. Men Naturskolen fik af forskellige årsager først for alvor i gang med udbringningen i løbet af efteråret (især efter uge 37), hvor mange af de oprindelige urter var udgåede og måtte suppleres af det forhåndenværende (derfor er der ikke en ens variation af urter i de forskellige kasser).

I alt 15 kasser er leverede, se bilag. Det drejer sig primært om børnehaver, men også Nr. Asmindrup Friskole og Den rytmiske Højskole har fået leveret kasser. Kasserne er blevet stillet op med tilhørende instruktion og læring. I børnehaverne drejede det sig om at bibringe børnene en forforståelse om naturforhold: Hvad spiser bier, hvor bor de, hvor sover de om vinteren, hvorfor er de vigtige etc. På friskolen blev en 7.klasse informeret om monokulturer og biodiversitet og på højskolen blev det til en snak om miljøpolitik.

Planlagt: Vi har bestilt 15 nye kasser, der skal leveres til yderligere 11 børnehaver/børnehuse (se bilag). Denne gang forsøger vi at få Nyttejobberne til at udbringe kasserne i løbet af maj. Vi vil selv stå for instruktionen. Vi planlægger at sende jævnlige mails ud til institutionerne med praktiske anvisninger (fx om vanding) og aktuel info. Vi vil endvidere gerne udarbejde skriftligt materiale, der fortæller om 1) Urternes betydning for bierne, 2) Biernes betydning for bestøvningen, 3) Vores kampagne.

Der er desuden konkrete planer for anlæg af skolehave og udekøkken på Nr. Asmindrup Friskole, som vi tilbyder at supplere med bi-venlige frugttræer og et bistade.

HAYER

Vi prøver at nå ud til de mange haveejere i Odsherred via vore arrangementer, vores info-materialer og vores facebookside (se nedenfor). Vi har indkøbt 2 særlige frøblandinger: "Spiselige blomster: Ny nordisk", der er en én-, to- og flerårig spiselig blomster- og urteblanding af 15 forskellige arter, samt "Dansk Vildeng – uden græs", der er samt en "LAR-blanding", der er egnet til lerjord og fugtige forhold. Vi har fremstillet små foldede frøposer med påtrykt instruktion. Frøposens indhold kan dække bare et par kvm. af haven – signalerende at vi alle kan gøre noget, og at enhver lille indsats nytter.

Til arrangementerne har vi efterhånden en hel lille info-vogn og så udleverer vi frøposer efter forudgående snak om have- og jordtype, der afklarer de konkrete jordbundsforhold og andre forhold af betydning for den bi-venlige indsats. Ikke alle haveejere skal nødvendigvis så, men snarere berede jorden for hjemmehørende arter. Dog især på lerede jorder vil det ofte være nødvendigt at tilså bi-venlige planter, især hvis man ikke kan vente flere år på resultater. Til arrangementerne beder vi om folks mailadresse, sådan at vi opbygger en mailliste.

Planlagt: Vi planlægger flere arrangementer og at få endnu mere presseomtale, se nedenfor. Håbet er at ALLE haveejere i Odsherred har hørt om vores kampagne i løbet af projektperioden. Vi håber også via maillisten at kunne etablere et netværk af bi-venlige haver i Odsherred med tilhørende interaktivt kort. Dette kort skal kunne vise, hvordan arbejdet spredt sig og indbyde til at fortælle uddybende historier om erfaringerne med at gøre noget godt for bierne. Alle skal kunne logge på og skrive deres historie.

ANDRE AREALTYPER

Vi har været tilstede på åbningsarrangementet for den årlige Landsby Makeover for at gøre opmærksom på at huske bi-venlige tiltag, når landsbyerne planlægger fælles aktiviteter og forskønnelse. Vi har fået henvendelser fra Grundejerforeninger, der har et stykke fællesjord, de gerne vil gøre noget ved. Vi har fagfolk i arbejdsgruppen, der kan rådgive om passende bi-venlig pleje.

Vi har været i dialog med kommunen mht. bi-venlig pleje af grøfter og rabatter. Det er bebudet, at der i forbindelse med udbudsmaterialet til vej- og parkområdet 2018 vil blive iværksat en forsøgsordning med fleksibel slåning og fjernelse af slet på i alt 40 km rabat.

Planlagt:

I forbindelse med etablering af en cykelsti fra Egebjerg til Nykøbing vil der opstå et 10 m. bredt bælte mellem cykelstien og landevejen. Vi er i kontakt med en nystiftet projektgruppe, der ønsker at dette bælte bliver til et areal, hvor bier både får noget at leve af, i form af bi-venlige blomster over hele sæsonen, og noget at leve i, i form af stensætninger og lignende. Der planlægges også opsætning af info-tavler med oplysninger om biernes færden og med aktuelle instruktioner i, hvad hver enkelt kan gøre for bierne.

Vi har aftalt, at vi ved større omlægninger og nytilsåninger er åbne over for at levere bi-venlige frø, hvis vi får en ansøgning, der beskriver projektet.

Vi har kontakt til forvaltere af et areal omkring Nykøbing Sjælland Varmeværk, hvor vi arbejder for at få sået et bælte af bi-venlige blomster hele vejen rundt om værket. Der er ligeledes planer om bi-venlige tiltag på arealet ud for Hempels Glasmuseum.

ARRANGEMENTER

Kampagnen for at "få så mange borgere, virksomheder, organisationer og foreninger i Odsherred som muligt til at gøre en indsats til forbedring af biernes levevilkår" var planlagt til at blive skudt i gang med et storstilet arrangement den 22.-23. april 2017. Vi nåede langt i planlægningen heraf, men måtte i løbet af april alligevel sande, at det blev for stort for os, også da vi på det tidspunkt stadig ikke havde vished for at vores ansøgning ville blive imødekommet.

I stedet markerede vi os i løbet af sommeren og efteråret 2017 på følgende vis: på **Odsherred Geoparkfestival** med et arrangement i samarbejde med Rørvig Bylaug, hvor vi informerede, bagte pandekager over et bål, samt byggede insekthotel i byhaven. På **Naturens Dag** den 10. september deltog vi sammen med andre naturorganisationer i et arrangement i Rørvig Sandflugtsplantage. Her havde vi en bod med info, desuden et instruktions-bistade, bygning af bi-hotel samt salg af honning og mjød. Endelig deltog vi med boden på **Odsherred Folkemøde**, hvor vi fik mange nye adresser til vores mailliste.

I 2018 har vi været medarrangør af to café-aftener i samarbejde med DN Odsherred. Det første blev afholdt 19.2 med titlen **De vilde bier: en truet dyreart** v/Jørgen Pedersen, formand for Vilde Bier i Danmark og det andet den 6.3 med titlen: **Natur i haven** v/Jens Theisen, have- og landskabskonsulent. Begge aftener havde besøg af ca. 30 gæster, der fik værdifuld info og inspiration med hjem.

Planlagt: Vi er med i planlægningen af næste Naturens Dag-arrangement i lighed med sidste år, ligesom vi planlægger at være en del af både Vilde Blomsters Dag samt Geopark-festival 2018. Desuden har vi nedsat en lille arbejdsgruppe for at planlægge et stort Odsherreds Bi-gruppe arrangement i august (i stil med det åbningsarrangement, der blev aflyst), hvor vi virkelig får gjort opmærksom på os selv og vores kampagne. Vi har bl.a. tilsagn fra Charlotte Skov, som vi kender som en god formidler af biernes liv og situation for den brede offentlighed. Vi vil både annoncere vidt og bredt for arrangementet og invitere udvalgte personer, som fremover kan fungere som ambassadører for kampagnen.

Endvidere har vi et samarbejde med det nydannede Egebjerg Le-laug, der bl.a. arbejder med at forvandle lerholdig jord til blomstrende og bi-venlig græseng. Det vil være oplagt som ramme for et fælles arrangement, hvor haveejere kan få praktisk anvisning på god havepleje.

MATERIALER, PRESSE OG INFORMATION

Vi har selv udarbejdet materiale til uddeling ved vores arrangementer. Det drejer sig om: "Vær med til at hjælpe bierne! Sammen kan vi skabe et livgivende netværk for bierne i Odsherred" samt "Bi-Stand til Odsherred – en indsats for mangfoldig natur i haver og landskaber". Dertil har vi udarbejdet flere store plancher.

Vi har desuden rekvireret diverse relevant materiale: "Hvor mange points scorer din have på biodiversitet?" (Aarhus Universitet), "Få mere liv i haven" (Landsforeningen Praktisk Økologi), "Humlebi – gør en forskel for en fighter" (Danmarks Naturfredningsforening), "Giftfri Have" (Landsforeningen Praktisk Økologi & Danmarks Naturfredningsforening). "Bi lidt – lidt om bier" (Biavlforeningen). Sammen med frøposerne udgør materialerne en lille mobil infovogn/-stand.

Vi har etableret facebook siden "Odsherreds Bi-gruppe", der fortæller om vores arrangementer samt linker til historier og nyheder om bier fra andre kilder. Siden bliver pt fulgt af 86.

Vi har haft artikler i den lokale presse om kampagnen, bevillingen fra 15.juni fonden og om blomsterstriben på marken. Vi har sparret med herboende journalist Signe Goldman om en artikel til et haveblad om bier. Vi har deltaget på Havefestival i Holbæk 28.10.2017 med et indlæg om kampagnen.

Vi har fået en henvendelse fra børnebibliotekerne i Odsherred, der i april vil køre et tema om bier og hvad man kan gøre for dem. Vi hjælper med materiale og henvisninger.

Vi har været så heldige, at biologer fra Aglaja har foretaget feltoptegnelser i kommunen gennem de sidste 3 år, og nu har offentliggjort deres fund. Det viser sig, at to rødlistede humlebi-arter holder til i Odsherred, nemlig Foranderlig Humle (*Bambus Humilis*) og Græshumle (*Bambus Roderarius*). Det ønsker vi at udnytte i vores formidling som særlige kommunale interessearter.

Planlagt: Vi ønsker at udarbejde en egentlig facebook-strategi for at nå ud til mange flere. Eventuelt vil vi samle historier og materiale til et nyhedsbrev, som kan udsendes elektronisk med jævne mellemrum.

Vi planlægger en artikel om kampagnen i Landliggeren, der udsendes to gange årligt til samtlige sommerhuse i kommunen.

Der er ligeledes planlagt en artikel til Nordvestnyt om en ny tendens blandt haveejere, der gerne vil have mere vild natur tilbage på deres græsplæne. Historien tager udgangspunkt i en konkret omlægning af en græsplæne til lyngareal.

I slutningen af projektperioden er det fortsat vores hensigt at samle al praktisk viden, erfaringer og gode historier i et flot opsat hæfte, der gøres offentligt tilgængeligt. Her kan vi bl.a. bruge materialet fra facebookside og pressen.

SAMARBEJDSPARTNERE

Arbejdsgruppen er via dens medlemmer repræsenteret i Odsherred Landboforening, Odsherred Biavlerforening, Danmarks Naturfredningsforening Odsherred samt Odsherred Erhvervsforum,

Vi er i tæt samarbejde med Kommunens afdeling for Natur og Miljø ved Benjamin Dyre.

Vi har samarbejdet med DN Odsherred og øvrige naturorganisationer i Odsherred.

Vi har adgang til kommunale nyhedsmedier v/Peter Haugaard, presseansvarlig i kommunen.

Vi samarbejder med journalist Helene MacCormack fra Nordvestnyt.

Vi har været i løbende kontakt med Plan Bi, med hvem vi har diskuteret en lokalaftale. På et møde med formanden Kaj Elgaard blev betingelser og muligheder gennemgået, og vi har afventet, at Plan Bi blev parat med det organisatoriske. Det er dog vores indtryk, at Plan Bi pt. fokuserer på andre opgaver.

Vi har tæt kontakt til Vilde Bier i Danmark v/ fmd. Jørgen Petersen, som har givet et foredrag til et af vores arrangementer og gerne kommer igen til nye arrangementer.